

SLUTRAPPORT FÖR
**TILLSAMMANS
FÖR ETT
MODERNT
TRÄBYGGANDE –
ÅLAND**

Projektägare:	Landskapets Fastighetsverk på Åland
Adress:	PB 1060, AX-22111 Mariehamn ÅLAND, Finland
Fo-nummer:	2734625-5
Projekttid:	1.9.2021 – 30.9.2022 (förlängt från ursprungligt slutdatum 30.6.2022)
Diarienummer:	VN/10267/2021
Ansvarig ledare:	Stefan Rumander, VD, +3584575536641, stefan.rumander@fastighetsverket.ax
Finansiering:	Miljöministeriet, Åtgärdsprogram för träbyggande
Projektkoordination:	Invenire Ab

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANDRAG	3
BAKGRUND OCH MÅL.....	3
PARTER OCH METODER I PROJEKTET	5
Målgrupperna för projektet.....	5
Metoderna för projektet.....	6
PROJEKTETS RESULTAT	8
Material.....	8
Tillfällen	8
Samarbeten	9
Övrigt.....	9
Översikt av uppsatta mål och hur de förverkligats	10
Avvikelser från ursprunglig projektplan	11
PROJEKTETS GENOMSLAG/VERKNINGAR	11
KOMMUNIKATION OCH RESULTAT	12
RESULTATENS HÅLLBARHET OCH UTNYTTJANDE AV DESSA	13
EKONOMISK RAPPORT.....	13
REKOMMENDATIONER INFÖR FRAMTIDA PROJEKT OCH PROGRAM.....	13
SLUTSATSER/SAMMANFATTNING AV PROJEKTET OCH DE FRÄMSTA RESULTATEN	14

BYGGAITRÄ.AX

TILLSAMMANS FÖR ETT MODERNT
TRÄBYGGANDE

SAMMANDRAG

Tillsammans för ett modernt träbyggande var ett accelerationsprogram för klimatsmart träbyggande i samhällets regi på Åland. Projektet drevs av Landskapets Fastighetsverk (Fastighetsverket), med besittningsrätt över största delen av landskapet Ålands fasta egendom i form av byggnader, mark och skog.

Genom *Tillsammans för ett modernt träbyggande* har Fastighetsverket agerat accelerator och katalysator genom koordinerade projektåtgärder ämnade att kommunicera, dela kunskap, aktivera samhällets aktörer, samt att samverka för bättre förutsättningar för innovation, utveckling, demonstration och implementation.

I och med sin tongivande roll, har Fastighetsverket genom detta projekt velat främja träbyggandet inom landskapet Åland och dess 16 kommuner.

BAKGRUND OCH MÅL

Trots en uttalad samhällelig vilja att främja byggandet av trä på Åland har utvecklingen hittills gått långsamt. Under de senaste åren har ett flertal strategi- och styrdokument tagits fram som berör vikten av att bygga i trä, men de aktiva åtgärderna har lyst med sin frånvaro. En orsak är att det inte funnits ett implementeringsprogram eller en koordinerande organisation som haft som uppgift att främja frågan på en mer strategisk nivå.

Det finns ett flertal flaskhalsar och hinder som detta ifrågavarande projekt uppmärksammat och sökt lösningar till. Det rör sig bl.a. om attityder, kunskapsgap och avsaknad av anpassade resurser, handlingsförfaranden och goda exempel. Ett hinder är att träanvändningen har av tradition varit tämligen begränsad till byggande av egnahemshus. Man bygger på traditionellt sätt och håller sig till max. tvåvåningshus. Ett annat är att då kommunerna är små, är det relativt sällan de bygger nytt och det finns inte en rutin i planerings- och upphandlingsförfarande som smidigt skulle gynna varken hållbart byggande eller träbyggande mer specifikt.

För att skapa bättre lokala förutsättningar och möjliggöra större satsningar inom träbyggande och produktutveckling, krävs att träbyggandet ökar markant och att även flervånings- och flerbostadshusbyggandet i trä planeras av de som har resurser och kapacitet att föra in nytänk och applicera nya arbetssätt.

Den övergripande målsättningen med projektet har varit att öka intresset för och kunskapen om trä som byggnadsmaterial och få fler offentliga aktörer och kommuner att bygga i trä. Projektet har drivit på att snabbare komma till en fas där man bygger mera effektivt, modernt, mångsidigt och hållbart i trä. Fokus har varit på nybyggen, men även användandet av trä i reparationer, renoveringar och tillbyggen.

PARTER OCH METODER I PROJEKTET

Projektet har drivits av Landskapets Fastighetsverk.

Målgrupperna för projektet

Direkt:

- kommunernas beslutsfattare och tjänstemän
- aktörer inom branschen (skogsägare, träförädling, projekterare, planerare, arkitekter, konsulter, byggherrar, trävaruutvecklare)

Indirekt:

- de åländska medborgarna, landskapsregeringen, kommuninvånarna

Projektets har haft en arbetsgrupp som bestått av Fastighetsverket VD Stefan Rumander, arkitekt Daniel Andersson, styrelseledamot Tage Eriksson och styrelseledamot Bo Timonen. Gruppen har träffats 25.11.2021 och 9.2.2022. Utöver det har medlemmarna deltagit i de flesta tillfällen och evenemang som projektet ordnat, samt fört dialog per email och telefon genom hela projektet. Fastighetsverkets styrelse har på löpande basis informerats om projektet av Stefan Rumander och två av arbetsgruppens medlemmar är styrelsemedlemmar.

Från Fastighetsverkets organisation har även projektingenjörerna deltagit. Inspirerade av projektets målsättning, har teamet bland annat jobbat fram en hållbarhetsstrategi för hela organisationen, där träbyggandet är centralt. Projektingenjörerna har deltagit i workshops för hållbarhetsarbetet: 17.5.2022, 31.8.2022 samt 30.9.2022. Mellan dessa tillfällen har även kortare och mer informella träffar hållits. Teamets arbete har resulterat i ett utkast till en hållbarhetsstrategi som färdigställs 2022.

Arkitekt Daniel Andersson och Stefan Rumander har skött kontakten med projektkoordinatören.

Projektkoordineringen har skötts via köptjänst. Upphandling av koordinationen gjordes i oktober 2021. Uppdraget annonserades i lokaltidningen och aviserades på Fastighetsverkets hemsida. Invenire Ab lämnade in en offert 10.10.21. Inga andra offerter kom in. Valet gjordes den 14.10.2021. Invenires VD Patricia Wiklund har varit kontaktperson på Invenire och basat för arbetet under november 2021 till september 2022. Arbetsmängden för Invenires team har varit totalt 500 arbetstimmar.

En informell grupp aktiva aktörer i träbyggnadsbranschen (5–8 personer) aktiverades också tidigt och de har bidragit under hela projektiden med mötesdeltagande, feedback, idéer, kontakter, evenemang, träffar och besöksmål.

Metoderna för projektet

Skapa engagemang genom kommunikation, speciellt kring centrala demonstrationsprojekt och teman som intresserat målgrupperna.

Under projektets gång har det regelbundet producerats kommunikationsmaterial i form av artiklar, intervjufilmer och bilder. Materialet finns upplagt på webbsidan

<https://www.byggaitra.com>

Utöver detta har projektet presenterats i olika sammanhang, bland annat i kommunerna, i diskussioner med kommunrepresentanter och affärlivets representanter, i möten sammankallade av Landskapsregeringen kring strategi för hållbart byggande, i massmedia, samt för allmänheten i samband med evenemanget Åland Grönskar.

Skapa förutsättningar för kunskapsutbyte, nätverkande och mötesplatser

Under projektets gång har ett flertal träffar arrangerats, deltagarantalet har varierat mellan 10–20 personer.

Covid-19 har satt en markant prägel på projektets utförande. Ett flertal gånger har projektets innehåll planerats om på grund av pandemiläget och de begränsningar det skapat. Covid-19 reducerade de planerade träffarnas antal, speciellt då Åland drabbades av en smittovåg november 2021–april 2022. Tack vare förlängningen av projektet kunde flera tillfällen planeras in efter sommaren.

Under september 2022 ordnades ett träbyggnationsseminarium under två halva dagar, ena dagen online och andra dagen som workshop i Mariehamn. Under dessa dagar deltog åtta av Sveriges främsta experter på träbyggnad för att dela med sig av sin kunskap och erfarenheter. Ett 20-tal åhörare följde med under dagen. Online-tillfället bandades och distribuerades till ca 100 kontakter.

Projektet har fört en aktiv dialog med Landskapsregeringens tjänstemän och även deltagit i de möten som berört utvecklandet av en strategi för hållbart byggande för hela landskapet. Landskapsregeringens tjänstemän fortsätter jobba med att ta fram en strategi för hållbart byggande men tidtabellen är okänd.

Projektets koordinators har deltagit i ett flertal onlinewebinariet ordnade av Motiva Oy inom satsningarna för träbyggande: https://www.motiva.fi/julkinen_sektori/puurakentaminen och fört dialog med andra projekt inom programmet Julkinen puurakentaminen / Offentligt träbyggande, bland annat i förberedandet av studieresan.

Främja utveckling av det industriella träbyggandet

En så kallad CLT-taskforce grupp (CLT= cross laminated timber) med representanter från näringslivet och kommunerna har träffats under projektets gång och fört diskussioner om hur CLT byggandet på Åland kunde utvecklas.

Projektkoordinatorn har fört ett flertal diskussioner med intresserade aktörer och arbete fortsätter även efter projektets slut. Målsättningen är att ett CLT hus i offentlig regi skall byggas inom snar framtid som demoprojekt. Även affärlivet har börjat titta på möjligheten att bygga flervåningshus i CLT.

Ett nybyggt CLT-hus höll öppna dörrar under evenemanget Åland Grönskar i 28-29.5 2022. Ca 200 personer besökte evenemanget i Sjökvarteret i Mariehamn.

I september reste även 8 personer på inspirationsresa till Österbotten för att bekanta sig med CLT-byggen. Gruppen besökte totalt 6 nybyggen och en fabrik.

Samverka med intresserade kommuner för att hjälpa fram kostnadseffektivt och rationellt byggande i trä

Kommunerna erbjöds stöd i att utveckla till exempel träbyggnationsstrategier. Saltviks kommun var aktiv under projektets gång och klubbade igenom Ålands första träbyggnationsstrategi i september 2022.

Kommunerna erbjuds även framöver strategistöd genom samarbete med Trästad Sverige som utvecklat ett digitalt paket som kommunerna kan använda i egen takt och i egen regi.

En inspirationsdag (30.8.2022) hölls för kommunrepresentanterna där ett 20-tal deltagare diskuterade kring frågor relaterade till hållbart byggande i offentlig miljö. Deltagarna var kommundirektörer, kommunstyrelseordförande, kommunfullmäktigeordföranden, nämndmedlemmar och tjänstemän.

PROJEKTETS RESULTAT

Material

- En hemsida <https://www.byggaitra.com/> med mångsidigt kommunikationsmaterial, stödd av en Facebook kanal <https://www.facebook.com/alandbyggeritra>, en spellista på Youtube och hashtag #alandbyggeritra som använts av aktörerna i branschen
- En grafisk profil
- I stället för en traditionell rapport om träbyggandets utmaningar och möjligheter, producerade projektet i stället en intervjuserie bestående av total 11 stycken videointervjuer och tillhörande artiklar med aktörer inom byggnad, beställare och föregångare. De diskuterade bland annat utmaningar, flaskhalsar och möjligheter inom träbyggande, samt visade upp arbeten de var involverade i. Detta angreppssätt visade sig ha en god spridning och många fler individer engagerade sig i projektet än väntat.
- Korta filmer som visar besökscentret i Bomarsund och dess färdigställande
- Presentationer producerade av arkitekten Daniel Andersson som ritat besökscentret i Bomarsund
- En omfattande digital inspirationsbok med exempel på träbyggande från Finland och Sverige

Tillfällen

- 15.12.2021 Studiebesök och diskussionsträff: pågående CLT-bygge av hotellänga på Silverskär
- 10.2.2022 Studiebesök och diskussionsträff: Träteknik
- 30.3.2022 Studiebesök och diskussionsträff: Hammarudda Såg
- 2.5.2022 Studiebesök och diskussionsträff: Ålands Skogsindustrier
- Agerat besöksmål under Åland Grönskar i Sjökvarteret i Mariehamn med 5 samarbetspartners inom byggnation, trä- och byggnadsvård.
- 14.6.2022 Studiebesök och diskussionsträff: Besökscentret i Bomarsund innan officiell öppning i juni 2022
- 30.8.2022 Inspirationsdag för kommunerna med fokus på aktuella frågor inom hållbart byggande
- 19-21.9.2022 Studieresa till Österbotten med besök i Kuortane, Alajärvi, Korsholm, Vasa, Malax och Närpes
- 28.9.2022 Seminarium om träbyggnation med framstående experter från Sverige
- 29.9.2022 Workshop om träbyggande i offentlig regi, ledd av Trästad Sverige

Samarbeten

- Etablerat samarbete med Trästads (Sverige), besök på Åland av deras verksamhetsledare Jessica Becker 28-29.9.2022
- Taskforce CLT, en grupp av nyckelrepresentanter för trä- och byggbranschen som samlats regelbundet för att samverka för ett försnabbat bredare ibrukttagande av limträbyggnationer
- Samarbete med hållbarhetsagendan Bärkraft och målen som berör konsumtion och produktion
- Erfarenhetsutbyte med andra projekt inom ministeriets program för offentliga projekt som främjar användningen av trä i byggandet, främst Malax kommun

Övrigt

- Fastighetsverkets process för att ta fram en hållbarhetsstrategi
- Strategistöd för kommunerna genom projektpresentationer, träffar och workshoppar
- Saltvik kommuns träbyggnadsstrategi framtagen, faciliterad av projektet genom möten, diskussionstillfällen och feedback
- Tillgång till strategi- och processtöd för kommuner enligt Trästads modell (digitalt verktyg) <https://www.trastad.se/wood-first-digital-utbildning/>

Översikt av uppsatta mål och hur de förverkligats

Åland går från framtagna strategidokument till konkret handling	Bomarsunds besökscentrum färdigställs under projektets gång. Projektet hjälper med att kommunicera kring byggnaden som är helbyggd i trä. Fastighetsverket är i färd att planera ett bygge i CLT för att demonstrera byggtekniken
Ett etablerat aktiverat samarbetskluster kring träbyggande med minst 200 medlemmar	Projektet har nått en bred målgrupp och 200 individer har berörts av projektet genom att delta i tillfällen eller interagerat med det kommunikationsmaterial som skapats. På grund av projektets korta tidsram har tyvärr inte ett mera etablerat samarbetskluster skapats. Det skulle ha behövts ett mera långsiktigt arbete för att uppmuntra nätverket att agera mera självgående.
En allmän höjd kompetens om träbyggande på Åland	Föreläsningar, studiebesök och träffar har bidragit till ökad kunskap bland aktörerna.
Utbredd kunskap om processer, klimatmål och byggande i trä i landskapet och alla de 16 kommunerna	7 av de 16 kommunerna har varit aktiva. Tyvärr har inte alla kommuner visat engagemang.
Ökat intresse för och kunskap om industriellt trä som till exempel limträ och KL/CLT-trä på Åland	Speciellt studieresan till Österbotten ökade intresset synbart bland deltagarna. Att få se konkreta byggnader och prata med de som beställt, planerat och byggt är en stor bonus. Även besöket till CLT fabriken konkretiserade tekniken och möjligheterna.
Ett ökat strategiskt engagemang i kommunerna att prioritera träbyggande	Saltvik kommun visade exempel för de övriga kommunerna och gick igenom processen att ta fram en egen träbyggnationsstrategi under projektets gång.
Kommunikationsmaterial som dokumenterar byggandet av det unika Bomarsunds besökscentrum	Projektet lyckades inte producera allt det material som ursprungligen var planerat. Covid-19 begränsade tillgång till både personer och platsen. Slutskedet av byggandet var även tidspressat och projektkoordinatorn valde att inte störa bygget för mycket med filmdagar då byggarna behövde arbetsro.

Avvikelser från ursprunglig projektplan

- Som rapporterats, en del åtgärder blev tunnare eller senarelagda på grund av pandemiläget och svårigheter att rent praktiskt utföra vissa arbetsmoment.
- En hel del togs igen med att tillföra ett flertal aktiviteter i slutet av projektet (under förlängningstiden) som till exempel svenskt-åländskt samarbete i seminariumsarrangemang, strategistöd och långsiktigt samarbete framöver.
- Då projektet planerades trodde man att det skulle finnas mera tid för de anställda att använda på projektet. Projektet har dock sammanfallit med andra stora projekt inom organisationen och de anställda har hamnat prioritera sina arbetstimmar. Detta var svårt att förutspå då projektet planerades. De anställda har alltså använt mindre tid än planerats och inte kunnat delta i alla träffar och evenemang som ursprungligen planerades.
- Rapporten gällande hinder för träbyggnad planerades om till att vara en mera engagerande och aktiverande intervjuserie med aktiva aktörer i branschen.
- En studieresa arrangerades för att konkretisera för deltagarna vad det betyder i praktiken att bygga i trä. Resan var en ögonöppnare och samtidigt en god bas för många diskussioner deltagarna emellan som representerade myndighet, kommun, industri, byggföretag, beställare och handel.
- En förhoppning med projektet var att det skulle etablera en ny arbetsform som kan utvecklas vidare för att fortsätta accelerera hållbart byggande på Åland. För att den punkten skulle materialiseras så borde de övriga stödfunktionerna ha utvecklats enligt de planer som fanns tidigare. Detta gäller främst Landskapets politiska beslut att ta fram en strategi för hållbart byggande som försenats och i dagsläge inte är färdigställd. Den skulle ha utgjort ett viktigt steg framåt som även detta projekt skulle ha kunnat stödja bättre. Ambitionen är att Fastighetsverket fortsätter arbetet kring hållbart byggande och agerar accelerator även i fortsättningen. Om nya projektmedel blir tillgängliga, kan Fastighetsverket söka finansiering för att fortsätta det viktiga strategiska arbetet.

PROJEKTETS GENOMSLAG/VERKNINGAR

Projektets genomslag har varit bra, speciellt med tanke på projektets korta period, att arbetet startades upp från noll och att verklig projekttid endast blev åtta aktiva månader (borträknat projektstartperioden och semesterperioden). Förlängningen av projekttiden gjorde att många centrala aktiviteter kunde planeras in i augusti och september 2022.

Projektet har haft ett allmänt positivt mottagande och engagemanget har varit brett. Det visar också att det finns en efterfrågan för mer koordinerande och långsiktig verksamhet. Fastighetsverket har också kunnat visa att det kan agera som projektägare och genomdriva projekt som detta. Detta är en ny uppgift för organisationen som existerat endast sedan 2016 i sin nuvarande form.

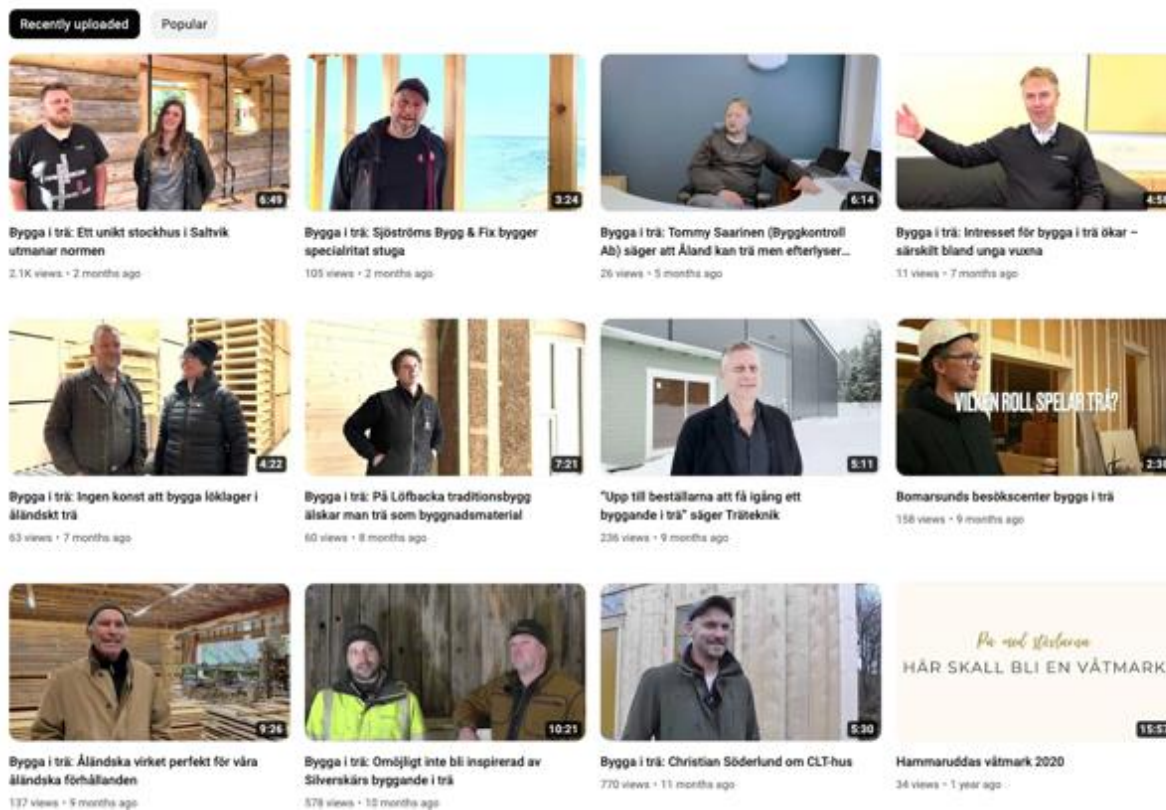
KOMMUNIKATION OCH RESULTAT

Kommunikationsmaterialen har redogjort tidigare i rapporten. Här följer en översikt om kommunikationens mätbara resultat.

Besökare på hemsidan: unika besök 2173 st. Besökarna har använt i medeltal över åtta minuter på sidan vilket visar att de interagerat med materialet. Filmerna har varit länkade in i webbsidan från Youtube.

Facebooksidans följare: 112 st. Sidan har inte använts så aktivt i och med att direktkommunikation via email, telefon och textmeddelanden visats sig effektivast.

Tittningar på Youtube-kanalen: Några av filmerna har fått ett stort antal tittare som till exempel filmen om det unika stockhuset i Saltvik. Filmen har nått publik både på Åland och Sverige och har vid rapportens sammanställning redan över 2100 visningar.

RESULTATENS HÅLLBARHET OCH UTNYTTJANDE AV DESSA

Projektet engagerade hela regionen Åland. Att bygga i trä förutsätter attitydförändringar, förnyade processer och ändrade arbetssätt hos ett flertal aktörer. Sådant tar tid och resan har bara börjat. Men när dessa en gång aktiverats, ger de långvariga effekter och nya handlingssätt etableras. Det verkliga resultatet av arbetet syns kanske först längre fram då till exempel någon av kommunerna nästa gång projekterar ett bygge som till exempel daghem, skola eller servicehem.

Världsläget är exceptionellt. Åtgärderna som gjorts i projektet förväntas accelerera byggandet av trä. Men det ekonomiska läget, kriget och sviterna av pandemin, samt inflationen sätter sina spår i byggandet och högst sannolikt blir aktörerna försiktigare och skjuter upp en del av sina planerade projekt. Detta kommer högst sannolikt att även påverka träbyggandet.

Projektupplägget som använts i detta projekt är praktiskt möjligt att tillämpa även i andra sammanhang. De olika åtgärderna ger möjligheter för andra att nyttja och även vidareutveckla arbetssättet och resultaten i sina egna sammanhang. Vi ses att projektupplägget även är lämpligt att användas i andra motsvarande sammanhang där man eftersträvar acceleration av utvecklingsprocesser.

Nuvarande regering under lantråd Thörnroos har i sitt regeringsprogram bestämt att ta fram en strategi för hållbart byggande under pågående mandatperiod. Denna process är försenad och ger inte det stöd som förväntades då detta projekt planerades. En central del för att projektet skall få större genomslagskraft är också att Ålands bygglagar uppdateras. Detta arbete är pågående och viktigt för framtiden, även för byggandet i trä.

EKONOMISK RAPPORT

Kostnadsspecifikationsblanketten som bilaga, inte inne i själva rapporten.

REKOMMENDATIONER INFÖR FRAMTIDA PROJEKT OCH PROGRAM

Några förslag till framtida projekt:

- samarbeten mellan olika kommuner kring någon mera specifik fråga kring träbyggande.
- att följa med ett träbygge från idéstadiet till förverkligande (till exempel i en kommun)
- mer koordinerat och kontinuerligt stöd för kommunerna i hur man skall planera för mera träbyggande, kunskandet borde vara lättillgängligt då det behövs
- hur trä kan användas i sjukhusmiljöer och vården
- ett pilotprojekt för hur man bygger på höjden med trä

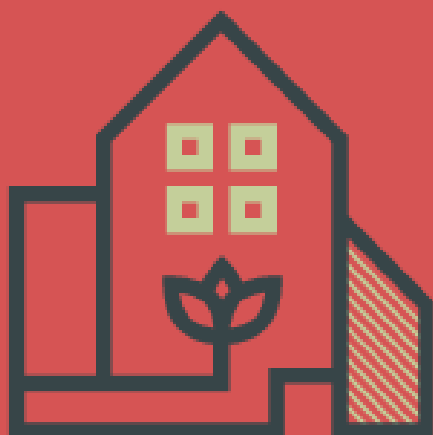
SLUTSATSER/SAMMANFATTNING AV PROJEKTET OCH DE FRÄMSTA RESULTATEN

Ett bra sätt att sammanfatta projektet är genom den feedback projektet fick från juryn då det deltog i Motiva Oy:s tävling för utmärkelsen "Föregångare inom offentligt träbyggande".

Juryn såg många bra saker i ert agerande. Tyvärr valdes ändå inte Åland som mottagare av årets utmärkelse. Nedan hittas juryns synpunkter om Ålands styrkor inom främjandet av träbyggande samt möjliga aspekter att utveckla.

De långa traditionerna inom träbyggande på Åland binds på ett lyckat sätt ihop med modernt träbyggande. Juryn såg som Ålands speciella styrkor nätverkssamarbetet som förenar det lokala näringslivet och kunnandet på landskapsnivå samt internationella utvecklingsarbetet. Juryn ansåg att ett alltmer strategiskt grepp inom främjandet av träbyggande kunde stärka verksamheten och öppna helt nya möjligheter för att utveckla träbyggande i framtiden.

Precis som utlåtandet säger, har projektet lyckats mycket bra på att nätverka, förena näringslivet och kunnandet på landskapsnivå, samt deltagit i internationellt utvecklingsarbete. Det som behövs till näst är ett mera strategiskt grepp inom främjandet av träbyggandet för att stärka verksamheten och öppna upp för nya möjligheter. Vi hoppas på Fastighetsverkets vägnar att vi kan gå vidare med kommande utvecklingsprojekt inom de kommande åren.

BYGGAITRÄ.AX

TILLSAMMANS FÖR ETT MODERNT
TRÄBYGGANDE

**PROJEKTÄGARE &
INITIATIVTAGARE**

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

FINANSIERING

INVENIRE
INTELLIGENCE STRATEGY COMMUNICATION TALKS

**PROJEKT-
KOORDINATION**